

Asertivní žena

3., doplněné a aktualizované vydání

Tomáš Novák, Yveta Kudláčková

 psychologie pro každého

JAK VÉST ROZHOVOR
REAKCE NA KRITIKU
ZÁKLADNÍ ŽIVOTNÍ PŘÍSTUPY

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

PhDr. Tomáš Novák
Mgr. Yveta Kudláčková

ASERTIVNÍ ŽENA
3., doplněné a aktualizované vydání

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
www.grada.cz
jako svou 3227. publikaci

Odpovědná redaktorka Anna Jarošová
Sazba a zlom Milan Vokál
Návrh a realizace obálky Daniela Eftimiadisová
Počet stran 144
Vydání 1., 2008

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2008
Cover Photo © profimedia.cz

ISBN 978-80-247-2426-3 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6817-5 (elektronická verze ve formátu)
© Grada Publishing, a.s. 2011

7

TEST PRO ČTENÁŘE

9

MÍSTO ÚVODU

- 9 Proč se knihy píší!
  - 10 Jak se tyto příběhy rýmuji? Co mají společného s asertivitou?
-

12

LETEM GENDER (NEJEN ASERTIVNÍM) SVĚTEM

- 14 Rozdíl mezi mužem a ženou
  - 19 Žena chytrá horákyně
  - 21 Martani a Venuše
  - 21 Být sám sebou
-

25

PO DOBRÉM NEBO PO ZLÉM ANEB ASERTIVITA NENÍ DRZÉ ČELO, VÝBOJNÁ BRADA A OSTRÝ SLOVNÍK

- 27 Co to je, když se řekne...
  - 29 Asertivní dobro nebo zlo?
  - 33 Základní životní přístupy
  - 34 Deset základních asertivních práv
  - 36 Svět se mění a lidé se mění v něm
-

43

NEJEN PO ŘEČI POZNÁTE JE...

- 46 Typy asertivity
-

56

OD TEORIE K PRAXI ANEB ZKOUŠÍME TO ASERTIVNĚ

- 58 Poškrábaná gramodeska
- 64 Jak bez ztráty kytičky prosadit svou

74	JUDO PROTI KRITICE ANEB PROČ SI NEPŘIZNAT, ŽE NEJSME DOKONALÍ
75	Asertivní reakce na kritiku
87	Asertivní obligace
88	Asertivně na handicap
93	JAK VÉST ROZHOVOR
94	Sebeotevření
97	Mlčení není zlato aneb O seznamování
100	Small talk – bič na introverty?
102	Jak nenajít zaměstnání a potvrdit si, že svět není v pořádku
106	KDOPAK BY SE ASERTIVITY BÁL?
108	Testy – poznej sebe sama
117	Asertivně, ale co když je vše zcela jinak?
119	Kdo pomáhá jiným, pomáhá i sobě
120	ASERTIVNÍ ŽENA V NESNÁZÍCH
120	Malý abecední glosář
132	MACHOVÁ KONTRA MACHO ANEB ASERTIVNÍ DISKUSE NA TÉMA MUŽSKÉHO SEX-ŠOVINISMU
138	MÍSTO ZÁVĚRU
139	JEŠTĚ O ASERTIVITĚ V DALŠÍ LITERATUŘE

TEST PRO ČTENÁŘE

Vážená paní, vážený pane,
napadají vás při jednání s lidmi, na kterých vám záleží, některé z následujících vět?

- Raději vyhovím, tolik se zase nestane.
- Ustoupím, protože všechno je lepší než poslouchat stálý křik.
- Já už tomu vlastně ani nerozumím. Možná má pravdu a mýlím se já.
- Moudřejší ustoupí.
- Někdy si připadám jako pingpongový míček. Lítám mezi dvěma...
- Já bych snad snědl(a) i maggi v kostkách, jen abych se zavděčil(a).
- Nechám si všechno líbit..., ale jak a kdy to skončí.
- Pro klid v rodině to udělat musím, i když nechci.
- Jsou chvíle, kdy si přestávám vážit sám(a) sebe.
- Někdy si připadám, že něco není normální..., nejspíše to něco jsem já.
- Být tak menší a nejmenší na celém světě.
- Na svůj charakter, lidskou hodnotu a přitažlivost bych nevsadil(a) ani pětník.
- Co mohu dělat? Podřídít se prostě musím!

Pokud ano, pak vězte, že pro vás byla napsána tato kniha. Vychází ze zkušeností stovek vám podobných lidí a naznačuje, že ledacos lze změnit k lepšímu.

Asertivita nabízí specifický přístup k životu. Vede k umění využívat vlastní možnosti a k omezení důsledků různých manipulací z okolí. Jaké jsou zmíněné možnosti, jež máme „z titulu lidské existence“ bez ohledu na to, zda asertivní jsme nebo ne?

- Trvat na svých právech.
- Prosadit se, být úspěšný.
- Mít své city a projevovat je.
- Chybovat a nést za chyby zodpovědnost.
- Využívat všech možností, které přinášejí zákony.

Test pro čtenáře

- Svobodně projevovat své názory s vědomím dopadu, jaký tento projev může mít.
- Být v bezpečí.
- Být šťastný nebo alespoň spokojený.
- Onemocnět a mít chorobě odpovídající péči.
- Být přijímán s úctou.
- Být smutný nebo veselý.
- Respektovat práva druhých lidí.
- Mít čas na odpověď.
- Jednat asertivně, ale i neasertivně.
- Říci STOP (dost, to stačí).
- Prožívat svoji sexualitu.
- Být v centru pozornosti.
- Nenechat se fyzicky nebo psychicky týrat.
- Neudřít se, ne-li přímo k smrti tak alespoň k vážným onemocněním.
- Sportovat nebo naopak nespportovat pro radost a dle vlastní chuti. Ne proto, že tak nebo onak činí všichni.

Další možnosti dle vaší úvahy . . . . .
.....
.....

Výše uvedené možnosti (podle Civil, 2007) nejsou asertivní práva. Ta budou probrána jinde. Jde o určité cíle, k jejichž dosažení směřujeme, obvykle právě prostřednictvím chování s příměsí asertivity.

Výčtu cílů lze použít i jako orientačního testu, nejlépe ke srovnání „před“ a „po“ přečtení této knihy nebo absolvování kurzu asertivity. Porovnáme počet položek, s nimiž souhlasíme. Čím více souhlasů, tím více třeba ne zcela uvědomované asertivity.

MÍSTO ÚVODU

PROČ SE KNIHY PÍŠÍ!

Často proto, aby si autoři odreagovali svá traumata.

Muž z dvojice autorů této knihy dodnes nostalgicky vzpomíná, jak jako mladý psycholog absolvoval vědeckou sexuologickou konferenci věnovanou ženskému pohlavnímu vyvrcholení – orgasmu. Referáty byly zasvěcené a diskuse živá. Leč mezi vystupujícími byli pouze muži. Ženy naslouchaly, některé si příčinlivě činily poznámky. Jedna kolegyně rádoby nenápadně, ale o to zarputileji pletla. Její jehlice se míhaly s kadencí paliček rockového bubeníka zhruba v místech, kde má sedící člověk orgány, jež mají k tématu oné konference blízko. Diskuse nabývala na obrátkách. Doktor X se pustil do doktora Y. Mužská logika, ironie, postřeh a brilantní úsudek zase jednou slavily úspěch ve službách boje o post alfa-samce shromáždění. Stav byl patový. Pánové v diskusi takříkajíc chytili slinu, dámy se uculovaly a mlčely. Posléze, to již slunko stálo vysoko na obloze, jedna z přítomných pravila: „Obávám se, že víc, než vím, se stejně o svém orgasmu nedozvím. Navrhuji proto, abychom šli všichni na oběd.“ Shromáždění lehce zašumělo, zvedlo se a jako „jeden muž“ se zjevnou úlevou odešlo do jídelny.

Kdo se tenkrát více prosadil? Těžko říci, zda pánové zaštitění písmeny titulů před jménem a za jménem nebo ona realistická dáma, která iritující natřásání kohoutího peří převedla k aktivitám konejšícím žaludek i jiné orgány? Toť otázka, o níž se chceme podělit se čtenáři i se čtenářkami.

Ženská polovina autorského týmu si do sfér inspirujících traumat zařadila jiný zážitek. Příběh se odehrál v ryze ženské pracovní skupině a „postíženou“ byla přítelkyně autorky. Tato dáma, zavalena úkoly a vcelku objektivním stresem, některý ze svých úkolů příliš nezvládla. Komise (tvořena ženami), která hodnotila výsledky jejího snažení, byla nespokojena. A protože kromě skutečné chyby sehrály roli i napjaté a rivalitní vztahy mezi zúčastněnými ženami, připomínalo jednání tak trochu kostnický koncil. Není divu, že v oku kárané ženy se zaleskla i slza. Též se velmi a hluboce

za svou chybu omlouvala. Za nějaký čas se autorka setkala s jednou účastnicí onoho koncilu. Ta pravila: „Víš, nám ani tak nevadila ta konkrétní chyba paní X, ale nejvíce nás rozčílilo to, že málo a jen krátce plakala. Co ona si o sobě vůbec myslí?“

JAK SE TYTO PŘÍBĚHY RÝMUJÍ? CO MAJÍ SPOLEČNÉHO S ASERTIVITOU?

- Znalec asertivity jedná podle svého, a to bez ohledu na předivo mezilidských her, jež lidé kolem něho rozvíjejí.
- Znalec asertivity formuluje jasně a jednoznačně své stanovisko a neklesne na úroveň napovídání chytrému. Netrápí se tím, že ostatní lidé od něj očekávají něco jiného.
- Znalec asertivity pokud možno nepláče, byť by to možná usnadnilo komunikaci s lidmi v jeho okolí.
- Znalec asertivity ví, že chyba je jen chyba. Kdo nic nedělá, nic nepokazí. Kdo nic nepokazí, bývá pochválen. Než být chválen takto, to raději vůbec. „Chybami se člověk učí a těmi starými za nové chyby ručí,“ praví Voskovec a Werich. Samozřejmě neseme za své činy zodpovědnost.
- Znalec či znalkyně asertivity si vítězně nemnou ruce nebo naopak netrhají si roucho na znamení smutku, uvědomí-li si, že předchozí věty začínají mužským rodem. Je si natolik jistý(á) sám/sama sebou, že se cítí povznesen(a) nad tendenci jazyka preferovat spíše mužské tvary. O muži známém své věci se rozhodně neřekne, že je znalkyně. Leč „milstovivá je znalec...“ možno použít bez obav. Vyrovnaný a sebedůvěrou obdařený člověk má jiné starosti a především má kotvy umožňující mu obstát ve světě kolem něj.
- Znalci a znalkyně asertivity necítí potřebu psát traktáty o tom, jak si jsou muž a žena vlastně podobní. Důkazem toho jsou jak údernice jeřábnice a traktoristky prvních pětiletok, tak pánové pečující s láskou o děti. Pořádky patří do průkazného materiálu i dámy. Ty, kterým k sexuálnímu štěstí stačí pouhý vibrátor, aniž si s ním musí předtím nebo potom povídat.

- Znalci a znalkyně asertivity se naopak těší z rozdílů, neboť spolu s Karlem Čapkem zastávají názor: „Každý rozdíl je hoden lásky, protože rozmnožuje život...“

Co dodat? Když už rozmnožíme literaturu o asertivitě, hodláme tak učinit z genderového hlediska. Čerpáme ze zkušeností při vedení jak výhradně mužských, tak, a to především, výhradně ženských skupin zaměřených na výcvik komunikace asertivního typu. Oba autoři se shodují, že pro nácvik asertivity a zřejmě nejen pro něj je optimální skupina smíšená, tedy tvořená muži i ženami.

Knihu, kterou čtete, napsali dva autoři – muž a žena. Na konci jednotlivých kapitol svůj autorský tandem zrušili a dovolili si komentář ryze osobní – muži asertivníma očima ženy a naopak ženy asertivním pohledem muže.

LETEM GENDER (NEJEN ASERTIVNÍM) SVĚTEM

*Co mívají chlapečci rádi?
Křoví a šneky,
žáby a řeky.
To mívají chlapečci rádi.*

*Co mívají holčičky rády?
Kvítka a dorty,
krajky a party.
To mívají holčičky rády.*

Gender lze volně přeložit jako pohlaví.¹ Genderová specifika a jejich souvislosti patří mezi velká témata srovnávací psychologie a sociologie. Západním světem, proklamujícím rovnoprávnost, obchází strašidlo nerovnosti. Upřednostňováním jednoho pohlaví před druhým si lze vykoledovat temperamentní demonstrace nebo vzrušené interpelace v (ne ovšem českém) parlamentu. Přesto i americké prameny hovoří o tom, že průměrná mzda žen dosahuje v porovnání s muži 70–80 % průměrného mužského platu. Zdůvodnění kolísá podle toho, na které straně pomyslné genderové barikády autor(ka) stojí. Lze se dočíst o patriarchální společnosti, jež preferuje muže, aby neohrozila samu sebe, o sexuální diskriminaci, o homoeotických preferencích. A propos, poslední termín je psychoanalytické označení přátelství mezi lidmi stejného pohlaví, kamarádství, kolegiality, vzájemného pochopení. Maximálně zde jde o ušlechtilé sublimované ero-

---

¹ „Gender – pojem, který odkazuje na sociální rozdíly (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami, které jsou kulturně a sociálně podmíněné, konstruované, tedy mohou se v čase měnit a různí se jak v rámci jedné kultury, tak mezi kulturami. Jsou předmětem socializace. Závažnost těchto rozdílů tedy není přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.“ (Internetový server Gender On-Line.cz)

tické impulzy, ne o homosexualitu... Mluví se ovšem i o porušování lidských práv, o nespravedlnosti, předsudcích, falokracii.

Muž se chtít nechtít musí smířit s tím, že sfér, v nichž je nenahraditelný, ubývá. Sám pojem mužnost prošel během staletí značným vývojem. Kde je konec odvážného Leandra, noc co noc plavajícího přes Helespont, aby mohl v náručí stisknout milovanou Hero. Menelaos léta bojoval a nebál se pražádných obětí, aby získal zpět svou ženu Helenu. Trubadúr ovšem později již jen psal sonety a láskou hynul ve verších. Bylo to mužné? Těžko říci, ale jeho básně se dobře poslouchají i po osmi stoletích.

Po tisíciletí považoval muž za svou povinnost materiálně zabezpečit svou rodinu. Ještě ve dvacátém století vyšla příručka rodinného života, v níž čteme: „Muž veškerý pořádek v rodině řídí, jeho rozkazům se všichni domácí podrobují. Je první autoritou, vynikající nad ostatní i silou tělesnou i duševní...“ Ledacos z toho alespoň podvědomě přetrvalo.

Ankety popisující ideálního partnera ústy mladých žen požadují, aby byl urostlý, energický, zdravě sebevědomý, v dobré duševní i fyzické kondici. Pracovitý, úspěšný, a abychom nezapomněli na trubadúry, žádány jsou kulturní zájmy a něžnost. Ženský idol v podání mladých mužů nejspíše naznačuje jistý rozštěp pánského snění. „Jekyll i Hyde“ v osobnosti muže si přejí ženu jemnou, obdivující, podřizující se, leč takovou, která si poradí v každé situaci, kterou mladík nebude chtít řešit.

Jisté je, že takzvané ženy do nepohody, o nichž mladíci sní, mívají v partnerských vztazích až překvapivě problémy. Nesetkali jsme se s případem, kdy muž bezostyšně parazitoval na „jemné, něžné, zranitelné“ a ne-li přímo líné, tak alespoň snadno unavitelné ženě. U žen, jež takřikající zvládnou vše, je riziko zmíněného parazitování nezanedbatelné. Nebývá ani výjimkou, že od ženy do nepohody odchází muž právě ke ztělesnění křehkosti a zranitelnosti. Jak se mu pak, zvyklému na péči a ochranu všezvládající ženy, bude s novou partnerkou žít, je otázka přesahující hranice asertivity.

ROZDÍLY MEZI MUŽEM A ŽENOU

Nápadné mezipohlavní rozdíly jsou patrné již v dětské hře. V klasických pokusech si děti předškolního věku hrály s kostkami, různými kužely a válci. Navíc měly k dispozici figurky osob i zvířat. Chlapci se obvykle při stavbách rozmáchli navenek. Věnovali se budování silnic, letišť, pevností a pozorovatelů, valů. Osoby a zvířata hrály spíše druhořadou roli doplňku toho, co bylo vytvořeno. Často vznikaly „katastrofické“ scény – boje, pády, srážky, zásahy při požárech a při různých nepředvídatelných tragédiích. Děvčata se stejným materiálem inscenovala daleko klidnější situace. Obvykle nejdříve vytvořila interiér, v němž by figurkám mohlo být dobře. Pak jej ohradila zdmi z kostek a často doplnila zdobenými vchody a okny. Nezapomínala na stylizovaný nábytek a vybavení místnosti (na to chlapci nemysleli takřka vůbec).

Hra s danou sadou pomůcek byla u stejných zkoumaných osob zopakována s odstupem dvaceti let, tedy v době, kdy „dítka“ byla již dospělá. Její charakter včetně genderových rozdílů se příliš nezměnil.

K tomu můžeme dodat i vlastní zkušenost. Žena z naší autorské dvojice sledovala nejednou při hře s populární stavebnicí Lego své dva syny. Rozdílů mezi pohlavími si nešlo nepovšimnout, když se do hry zapojila stejně stará dívka, sestřenice oněch chlapců. Zatímco chlapci ihned začali cosi stavět, dívka nejprve pečlivě uklidila koberec v pokoji a celý prostor, do něhož měla být stavba situována. Okolní chaos jiných hraček ji rušil, zatímco chlapce by ani ve snu nenapadlo zdržovat se takovou zbytečností, jako je uklízení. Společnými silami postavili monstrum představující vesmírnou stanici. Rozdíl nastal i v dalším pokračování hry. Chlapce zajímala akce, situace, kdy mohli používat stroje, využít co nejvíce techniku. Děvče zatím snilo a vymýšlelo příběh – samozřejmě o lidech, kteří na vesmírné stanici pracují.

A ještě jeden příklad do třetice. Kdysi jsme měli možnost sledovat spontánní hru s kostkami. Hrála si s nimi inženýrka působící v podniku, který stavěl dálnice. Ze sady kostek vybudovala útulný pokojík.

Je-li řeč o rozdílech, citujme též výrok bývalé britské premiérky M. Thatcherové: „Když chcete mít v politice něco řečeno, muž to zvládne skvěle. Když chcete mít v politice něco uděláno, dejte to za úkol ženě.“

Rovnoprávnost při respektu ke všem rozdílům prosazuje přístup femalistický, odmítající mužská konzervativní i ženská feministická klišé. Femalisté s úsměvem vyslechnou, že muži jsou v průměru o 10 % vyšší, o 20 % těžší a o 30 % silnější než ženy.

Alfa-samce potěší, že mužský mozek je o 15 % těžší. Leč ouha. Mužský mozek časem ztrácí na objemu rychleji než mozek ženský. Ten lépe a rovnoměrněji hospodaří s energií, a je tudíž lépe vyživován. Ženy se také lépe vyrovnávají se stresem, který, pokud působí dlouhodobě, mužský mozek přímo drtí. Co mužům zbývá? Stěží jim dodá patřičného sebevědomí zjištění o maratonském běhu, kde se rekord žen posunul za posledních 35 let na sklonku století o 32 % a rekord mužů o 42 %. Zpráva ještě ke všemu neuvádí, o co se zvýšil počet žen běhajících maraton.

Nejen běháním živ je člověk. V oblastech zaměřených na vyšší nervovou činnost, např. v centru řeči, jsou u žen hustší sítě nervových buněk. Mozkové signály a reakce dnes lze sledovat pomocí tomografie, přesněji pozitronové emisní tomografie. Při soustředěné činnosti muže je zapojena menší část mozku než při soustředěné činnosti ženy. U žen prý vzniká za této situace přímo mozaika aktivity. Muž se pak diví „ženským nápadům“. Ženy začínají mluvit dříve než muži, čtou v průměru rychleji. Ženy též méně často trpí tzv. parciálními poruchami intelektu – pověstnými „dys“ (dysgrafie, dyslexie, dyskalkulie), tj. neschopností či částečnou neschopností naučit se psát, číst, počítat při průměrném či dokonce nadprůměrném intelektu.

S taktem sobě vlastním femalisté prohlašují, že ženy i muži jsou především lidé. Když ovšem dva lidé rozličného pohlaví dělají totéž, není to totéž.

Je pravda, že ženy jsou dokonalejší ve sféře propojování pojmů. Mohutný svazek nervových vláken, výraznější než u mužů, spojuje obě hemisféry. Ženy pak snadněji kombinují emoce z pravé hemisféry s logickým myšlením z hemisféry levé. To svým způsobem zlepšuje předpoklady jak pro výřečnost, tak i pro paměť.

Evidentní rozdíly jsou i v dětství, a to nejen ve hře. Již u dítek platí, že slabší pohlaví mluví a slyší v jazyce vazeb a intimity, muži zase v jazyce

postavení a nezávislosti. Kluk bez problémů přikazuje: „Pojď sem, dej mi to!“ Dívka se spíše, byť řečnický zeptá: „Mohla bys mi to půjčit?“ Ve hře chlapeckých skupin jsou vítězové a poražení. Je zde hierarchie s osobou vůdce. V dívčích skupinách je více (třebas předstírané intimity) a podstatnou roli pro jednotlivou dívku hraje její nejlepší kamarádka. Mezi děvčaty nejsou podmínky pro velení, spíše pro zvažování, rozebírání návrhů. Dívkám záleží na tom, aby je měly jiné dívky rády. Hoši o totéž usilují u svých vrstevníků méně.

Zatímco kluci mezi sebou hovoří spíše věcně a většinou jim nevadí, jsou-li slyšeni, dívčí svět bývá více opředen intimitou a tajemstvími, která si děvčata důvěrně špitají, jen aby je někdo neslyšel.

V námi vedených skupinách žáků osmých a devátých tříd jsme si při pozorování mezilidských vztahů povšimli dalších výrazných genderových rozdílů. Při malování obrázků (zcela volná fantazie inspirovaná u všech stejnou hudbou) se obrázky děvčat a chlapců na první pohled lišily. Na malbách vytvořených děvčaty převažovaly teplé barvy a drobnější, jemnější, občas konkrétní motivy (kytka, srdce). Chlapecké obrázky vyjadřovaly mužský svět. Malby byly abstraktní, samé velké plochy a geometrické tvary. Chlapci používali častěji studené barvy.

Ženy charakterizuje cit a intuice. S mateřskými city je to poněkud složitější. Prakticky nelze prokázat, že by ženy byly pro péči o děti vybaveny (pomineme-li schopnost kojit) lépe než muži. Existuje sice zaznamenaná hormonální reakce po porodu, leč chlapci v roli „náhradních rodičů“ pečujících o mladší sourozence projevují obdobnou empatii a zodpovědnost jako dívky. Fakt je, že novorozené holčičky reagují na pláč jiného nemluvněte častěji než chlapci a dívčí batolata v podobné situaci utěšují vrstevníky častěji než hoši. Jisté ovšem je, že každá dívenka, dejme tomu již v době kolem nástupu do (mateřské) školy, ví, že je na pohled jiná než chlapci a že jednou bude také mámou. To obnáší pečovat o děti. Pečovat o děti, to znamená pomáhat, vcítovat se, chovat se mateřsky. Dívka tedy podvědomě hledá modely tohoto typu. U mužů – ach ty pohádky – jsou předkládané modely jiné, daleko drsnější. Ostatně mladí muži ve srovnání se svými vrstevnicemi výrazně častěji umírají při různých nehodách spojených s nezvládnutým rizikem či určitými, byť třeba transformovanými formami agresivity.

Pro muže je typický sklon k abstraktnímu uvažování. Mužský rukopis bývá méně čitelný než ženský. Ženy jsou častěji nemocné než muži, ale dožívají se vyššího věku. Na zahrádce ženy pěstují pro radost častěji květiny a zeleninu, muži ovocné stromy. Nespokojený muž má sklon druhé poučovat, žena spíše takzvaně „brblá“ nebo se uzavře do sebe. Ženy pláčejí častěji než muži. Za slzy se nestydí, muži se spíše za slzy stydí. Když se muži rozhodnou skončit s kouřením, naplní toto rozhodnutí pravděpodobněji než ženy. Žena chová dítě spíše na levé ruce, muž na pravé. Při pohledu do vlastního šatníku ženu napadá: „Nemám co na sebe...“ Muž si při stejném pohledu pomyslí: „To je hadrů...“ Sexistickou pravdu má v bonmotu i M. Horníček tvrdící: *„Žena, která uvidí na muži šaty z krásné látky, odmyslí si od šatů muže. Muž, který vidí krásnou látku na ženě, odmyslí si tu látku.“*

Ženy jsou údajně náročnější na teplotu na pracovišti. V místnosti, kde pracují, požadují teplotu o 2–3 stupně Celsia vyšší než tam, kde jsou jen muži. „Teplota“ je pro ženy důležitější i v mezilidských vztazích. Ženy obtížněji snášejí konflikty na pracovišti a úzkostněji reagují na nespravedlnosti při používání pochval a trestů. Ženy spíše pěstují kontakty na základě individuálních a neformálních zájmů, méně na služební bázi. Muže více než ženy traumatizuje negativní vztah k přímému nadřízenému. Ženy jsou naopak citlivější na neshody s kolegyněmi na stejné hierarchické úrovni. Mužova sebeúcta častěji vychází z jeho konkrétních úspěchů. Pro ženy je velmi důležité, jak se k nim chovají ostatní lidé, jak se cítí akceptované a potřebné pro druhé. Zatímco muži stačí, když si na pracovišti může v klidu dělat svou práci a není obtěžován, ženě toto ke spokojenosti nestačí, pokud jí k tomu chybí pocit bezpečí a pohody.

Podle významného sociologa rodiny I. Možného muž předpokládá: „Když bude vše v pořádku se mnou, bude vše v pořádku s mojí rodinou.“ Žena uvažuje: „Když bude vše v pořádku s mojí rodinou, bude vše v pořádku se mnou.“

Jako kuriozitu ze sféry sexistického vymezení rozdílů uvedme vážně míněný (samozřejmě mužský) názor konstatující, že vyšší plat mužů vyplývá z toho, že ženy věnují v zaměstnání více času na testování potenciálních partnerů. Muži se prý spokojí s povrchnějšími a na první pohled patrnými informacemi... Byla publikována i rádoby objektivní zdůvodnění.

Čtenář nemusí hádat třikrát, jistě uhádne na poprvé, že autoři-muži píší o silnější výkonové motivaci, o menší zátěži rodinnými starostmi a vazbami, o preferenci těžké a riskantní práce i o větší „finanční fluktuaci“ svého polhlaví. Zřejmě to vysvětluje i snaha a ochota žen udržet „klid v domě“.

Není znám případ, že by žena, ať v roli manželky či matky, napadala muže za to, že hodně vydělává. Často rafinované a objektivně těžko prokazatelné „trestání“ žen muži za jejich vysoký plat je však poměrně častým zdrojem partnerských a rodinných konfliktů. Perzekuce bývá zprostředkována. Leckdy se skrývá za patetická slova a úvahy, nad nimiž málem oko nezůstane suché. Nemusí se vždy jednat jen o výdělek, podobná situace nastává v případech vyššího vzdělání ženy.

Pro ilustraci uvedme příběh dvacetileté Radky, naší klientky. Radka studuje druhý ročník lékařské fakulty. Studium se jí daří a obor ji zajímá. Dělá tím samozřejmě radost všem svým blízkým lidem – až na jednoho člověka, Radce nejbližšího. Její snoubenec je totiž absolvent gymnázia, který opakovaně na vysokou školu nebyl přijat. Úspěšný žel není ani v zaměstnání, pracuje jako řadový úředník s relativně malým platem a pramalou perspektivou. Není divu, že studium své partnerky vnímá jako cosi, čím ho žena převyšuje, a jeho komplexy méněcennosti tím nabývají větších rozměrů. I rozhodne se Radce studium rozmluvit. Kdo by čekal, že jí školu striktně zakáže či snad jí bude něco vyčítat, je na omylu. Roman postupuje velmi nenápadnou, vlídnou taktikou. Začal kupříkladu tím, že ve zkouškovém období naplánoval co nejvíce lákavých kulturních a společenských akcí, na které by bez své milované nemohl jít. Posléze před důležitou zkouškou onemocněl chřipkou a nikdo jiný než jeho milá ho přece nedokáže tak dobře opečovávat. Mezi řádky často „ideologicky působil“ v tom smyslu, že úděl správné ženy je být doma a starat se o rodinu, vysokou školu ke svému štěstí nepotřebuje. Když viděl, že jeho sugesce zabírá, zvyšoval intenzitu: „Studium ničí tak křehkou duši, jakou má Radka.“ Po čase dosáhl svého – Radka přesvědčena jeho argumenty ze školy odchází. Ovšem pro milovníky happy endu příběh nekončí. Radka totiž časem odešla i od Romana a opět studuje vysokou školu. Známe však řadu jiných žen, které proto, aby předešly partnerským problémům, rezignovaly raději na studium, dobře placené místo, prestižnější zaměstnání a podobně.

Hájit se proti tomu všemu lze ... asertivně. Přesněji řečeno, jednání podle asertivních práv je pro obranu v dané situaci dobrým vodítkem.

Ať již si o předchozích informacích myslíme cokoliv, seriózní průzkumy naznačují tři základní důvody víceméně dobrovolné, leč přesněji řečeno manipulativně vyvolané rezignace žen na špičkově placená místa. Všechny se týkají střetu ženy s tradiční mužsky chápanou asertivitou. Jsou to:

- Maskulinní kultura firmy. Tradiční dominance mužů nedává ženám na vedoucích a jinak dobře placených místech dosti prostoru k uplatnění schopností.
- Podvědomá preference mužů vede k vytváření vedoucích míst na míru právě jim.
- Nedostatečná pružnost firem v uspořádání režimu práce a neochota přizpůsobit se eventuálním rodinným povinnostem. S tím souvisí i nedostatek času a snad i tradicí podmíněná nechuť řady žen lobbovat u skleničky. Právě při neformálních posezeních vznikají kliky a kují se plány kariérního rozvoje reálněji než v personálním oddělení.

Typickým závěrem z těchto zjištění bývá nezřídka svatouškovské doporučení ženám, aby byly mnohem lepší než muži, pokud se chtějí prosadit. Podobně pojatá „future woman“ prý bude nucena „tancovat na mnoha svatbách najednou“. Stane se generálkou nebo spíše generálem schopným překonávat nepřekonatelné. Tím ovšem postaví muže před neřešitelný úkol – jak se ucházet o podobnou dokonalou bytost?

ŽENA CHYTRÁ HORÁKYNĚ

Coby stachanovec drtící normy se žena nejspíše uplatní v sovětských filmech (ne)dávné minulosti či v denním snění agresivního feminismu. Ideologií nezatížené rozборы doporučují daleko subtilnější a psychologicky komplikovanější postupy. Žel, většina z nich obsahuje prvky tzv. dvojné vazby. To znamená, že jsou vnitřně rozporné. Obrazně řečeno, úspěšná žena by měla být tak trochu „chytrá horákyňe“. Ano ta, která dokázala jít ani nahá, ani oblečená, ani pěšky, ani na voze atd. Konkrétně:

- Žena ve vedoucí či jinak dobře placené pozici má dokázat přinejmenším tolik, co muž na srovnatelném místě, ale nesmí ztroskotat. Pokud by nebyla úspěšná, bez ohledu na to, zda se tak stalo v důsledku jejího osobního selhání nebo shody nešťastných okolností, musí očekávat sexistický odsudek typu: „No jo ženská...“ Muž může čekat ledacos, ale stěží vyslechne: „No jo chlap...“
- Musí též často čelit narážkám nepřejících kolegyň (méně často kolegů). Bude-li tedy dotyčná hodně času věnovat práci a zůstane-li občas na pracovišti déle, protože si to její povinnosti žádají, jistě ji neminou pomluvy o ubohých dětičkách s klíčem na krku, které tato krkavčí matka řídí po telefonu. „Co jen z těch dětí bude? A co ten ještě ubožejší manžel, uvaří mu ona vůbec? A kdoví, jestli nechodí za nějakou jinou, když ona se mu vůbec nevěnuje.“ Ovšem pozor, milé dámy. Neočekávejte, že se zlým jazykům něčím zavděčíte. Běda vám, půjdete-li s dítětem k lékaři nebo jednou za půl roku odejdete o půl hodiny dříve (tu půlhodinu si napracujete), abyste stihla třídní schůzku. Potom se bude ve vašem okolí hovořit o tom, že svou práci mírně řečeno odbýváte. „Tohle místo přece jen není pro ženskou...“
- Žena musí k výkonu přidat i schopnost zvládat předsudky biologicky podbarvené. Poukaz na menstruační tenzi či klimakterium se v tomto směru nabízí takřikajíc sám a je hojně používán. Získat titul klimakterické babice je opravdu snadné bez ohledu na to, zda v klimakteriu jste nebo ne. Málo se ovšem ví, že i nálada, výkon a kondice mužů kolísají. Po- tažmo i „mužské klimakterium“ nebo výkyvy výkonnosti existují.

Mužská „menopauza“ začíná mnohdy výrazně dříve než ženská a končí později (v rozmezí mezi 35 až 65 lety). Psychické změny jsou vnímány poté, co muž se buď cítí bohatý, slavný a úspěšný, nebo naopak zkrachovaný a neúspěšný. Znalci praví, že muž má dvě možnosti. Buď oddělí své já od pocitů uspokojení ze své vysoké sexuální apetence a úspěšnosti, tzn. od „dělání“ bude směřovat k „bytí“, nebo na něj čeká „syndrom corvette“. To znamená, že si koupí sportovní automobil, rozhalí košili, aby byl vidět jeho doposud zarostlý hrudník, a se svou o čtvrt století mladší asistentkou vyrazí za infarktem ještě krásnějším.